

Seria „Bain cler ch’eu discuor rumantsch“

„Jau imprend rumauntsch culs paziants“

Sarah Hohenegger-Grab discuorra minchadi rumantsch

(Ir/mp) Per furtüna daja amo glied attempada chi discuorra plü jent rumantsch co tudais-ch. Per la fisioterapeuta Sarah Hohenegger-Grab es quai üna situaziun ideala per imprend rumantsch.

Cha sia famiglia passantaiva adüna las vacanzas dad ir culs skis a Brail in Surselva e cha là saja ella gnüda confruntada per la prüma jada culla lingua rumantscha, quinta Sarah Hohenegger-Grab. Uossa lavura ella sco fisioterapeuta a l’ospidal regiunal Sielva a Sta. Maria.

Talian impè da puter

Creschüda sü es Sarah Hohenegger-Grab a Malans. La cuntrada früttaivla e’l clima lom tilla fan tuornar adüna darcheu a chasa, avant mincha duos eivnas ed uossa üna jada al mais. „Là crescha da tuot il pussibel, perfin fics, kiwis ed apricosas. Da l’üja gnanca da discuorrer“, manaja ella. Lönch es ella statta activa sco ciclista, ha fat concurrenzas cun success. 9 ons ha’la fat part da l’elita grischuna da ciclissem, ha guadagnà diversas medaglias cun la squadra ed eir be suletta. „La cuntrada es ideala per ir cul velo da cuorsa, eu sun statta commembra dal club da velo da Landquart e n’ha fich bunas algordanzas a quel temp“, disch Sarah Hohenegger-Grab. Ad ella nu manca uossa quai, ella ha simplamaing müdà oget da sport e va cul velo da muntogna in Val Müstair. Qua tilla plaschan impustüt la natüra e las muntognas. Adüna darcheu è’la gnüda in contact culla lingua rumantscha: „In Surselva savaiva be güsta dir bun di e buna saira, ma il sursilvan am plaschaiva tuot bain.“ Cur ch’ella ha fat il practicum a l’ospidal a Samedan ha’la pensà ch’ella imprendarà rumantsch puter, ma quai nun es stat il cas. „Ils impiegats discurrevan tanter d’els talian, uschè ch’eu n’ha imprais talian impè da rumantsch“, s’algorda ella.

Imprais parts dal corp grazcha als paziants

Lura s’ha müdà seis destin a regard la lingua. Sur sia sour, chi lavuraiva eir a Tavo, ha Sarah Hohenegger-Grab imprais a cugnoscher a seis ami chi’d es jauer. Natüralmaing chi han discurre insembel tudais-ch ma Sarah ha badà bain svelto cha i’l ravuogl da la famiglia, in Val Müstair, gniva discurre be rumantsch. Cun dudir regularmaing rumantsch ha’la tschüf ün’affinità per la lingua. Ella e seis ami han lura cumanzà a comunicar in rumantsch, cun scriver messagis cul telefonin. E davo avoir survgni la piazza a l’ospidal a Sta. Maria ha’la pensà: „Dad uossa davent prouva da taveller culs paziants be amo rumauntsch.“ Sarah Hohenegger-Grab profita da las circostanzas cha la glied attempada a Sielva discuorra bier plü jent rumantsch co tudais-ch. „Cumanzà haja cun ün hom vegl chi m’ha dat il curaschi da discuorrer rumantsch causa ch’el as stramantaiva da discuorrer tudais-ch. Ed eir cun mias collegas da lavur possa conversar in rumantsch“, tradischa ella. Cha’ls plets da las parts dal corp haja ella imprais culs paziants, cha quels sajan stats buns magisters. Uschè ha Sarah imprais rumantsch sainza frequentar cuors. Da discuorrer be rumantsch cun seis hom es plü difficil e nu grataja amo a sia satisfacziun. Quai cumprouva ch’üna jada chi s’ha cumanzà a discuorrer cun inchün in üna lingua s’haja fadia da tilla müdar.

Integraziun linguistica gratiada

Sarah Hohenegger-Grab ha absolt ils duos cuors da conversaziun chi han gnü lö d'utuon passà e da prümavaira in Val Müstair. Ella es üna da quellas persunas chi mettan pais sün la comunicaziun: „Scriver nu stöglija savair e leger in rumantsch legia be il Mas-chalch. Grazcha ai cuors n'haja pudü ingrondir meis s-chazi da plets.“ Ella tavella eir jent illa butia a Fuldera, là impreda ella blers plets. Seis giavüsche es il seguaint: „Id es stupend cha blers discuorran uossa cun mai rumantsch ma i nu'm corregian. Eu vess tuot jent schi am dschessan che ch'eu di fos.“ Quai chi tilla fa amo magari difficultats es la sveltezza, culla quala ils Rumantschs discuorran, cha quai impedischa l'incletta. Cha'ls plets dal minchadi sajan leivs d'imprender ma cha'ls temps, las fuormas dais verbs e l'adöver da l'infinitiv sajan greivs da chapir. Sarah disch da sai ch'ella nun haja ingün dun per linguas. Quai sarà, ma i s'ha fadia da crajer perquai cha sia pronunzcha rumantscha es simplamaing excellenta. Sia integraziun linguistica a Fuldera para dad esser realisada amo avant co cha lur chasa saja fabrichada. E quai grazcha a las persunas attempadas chi piglian la peida e cumbinan l'ura da terapia cun üna pitschna lecziun da rumantsch, tenor la devisa „dar e tour – fa bun cour“.